Dabas aizsardzība

Septiņi Pasaules dabas brīnumi

Amazones lietus meži, Dienvidamerika

Septiņi Pasaules dabas brīnumi

Halongas līcis, Vjetnama

Septiņi Pasaules dabas brīnumi

Iguasu ūdenskritums, Brazīlija, Argentīna

Septiņi Pasaules dabas brīnumi

Džeju sala, Dienvidkoreja

Septiņi Pasaules dabas brīnumi

Komodo sala, Indonēzija

Septiņi Pasaules dabas brīnumi

Puerto Princesas alas, Filipīnas

Septiņi Pasaules dabas brīnumi

Galda kalns, Dienvidāfrika

Mazāki Pasaules dabas brīnumi
Hoptaunas ūdenskritums, Austrālija

Mazāki Pasaules dabas brīnumi
Šveices Alpi

Mazāki Pasaules dabas brīnumi Latvija

Kas ir dabas aizsardzība?

Dabas aizsardzība nozīmē bioloģiskās un ainavu daudzveidības un atsevišķu dabas objektu aizsardzību un ilgtspējīgu izmantošanu

Visbiežāk **bioloģisko daudzveidību** definē kā dzīvo organismu un ekoloģisko kompleksu trīs līmeņos:

1) Daudzveidība vienas sugas ietvaros – ģenētiskā daudzveidība

2) Daudzveidība starp sugām

3) Daudzveidība ekosistēmu līmenī

Dabas aizsardzības pirmsākumi

Dabas aizsardzības pirmsākumos iezīmējās divi galvenie virzieni:

Unikālu, zinātniskā, estētiskā vai kultūrvēsturiskā ziņā nozīmīgu teritoriju, aizsargājamu augu un dzīvnieku sugu nodalīšana	Racionāla dabas resursu izmantošana un saglabāšana

Jau senās Babilonijas ķēniņa Hammurapi (1792.-1750.g.p.m.ē.) likumu kodeksā atrodams likums par mežu aizsardzību un minēti aizsargājamie augi.

Tomēr dabas aizsardzība mūsdienu izpratnē aizsākās ASV, kur 1872. gadā Kongress nodibināja pasaulē pirmo īpaši aizsargājamo dabas teritoriju – Jeloustonas nacionālo parku.

Pasaulē pirmā aizsargājamā dabas teritorija – Jeloustounas nacionālais parks

Jeloustounas nacionālais parks ASV ir slavens ar unikāliem ģeoloģiskiem objektiem.

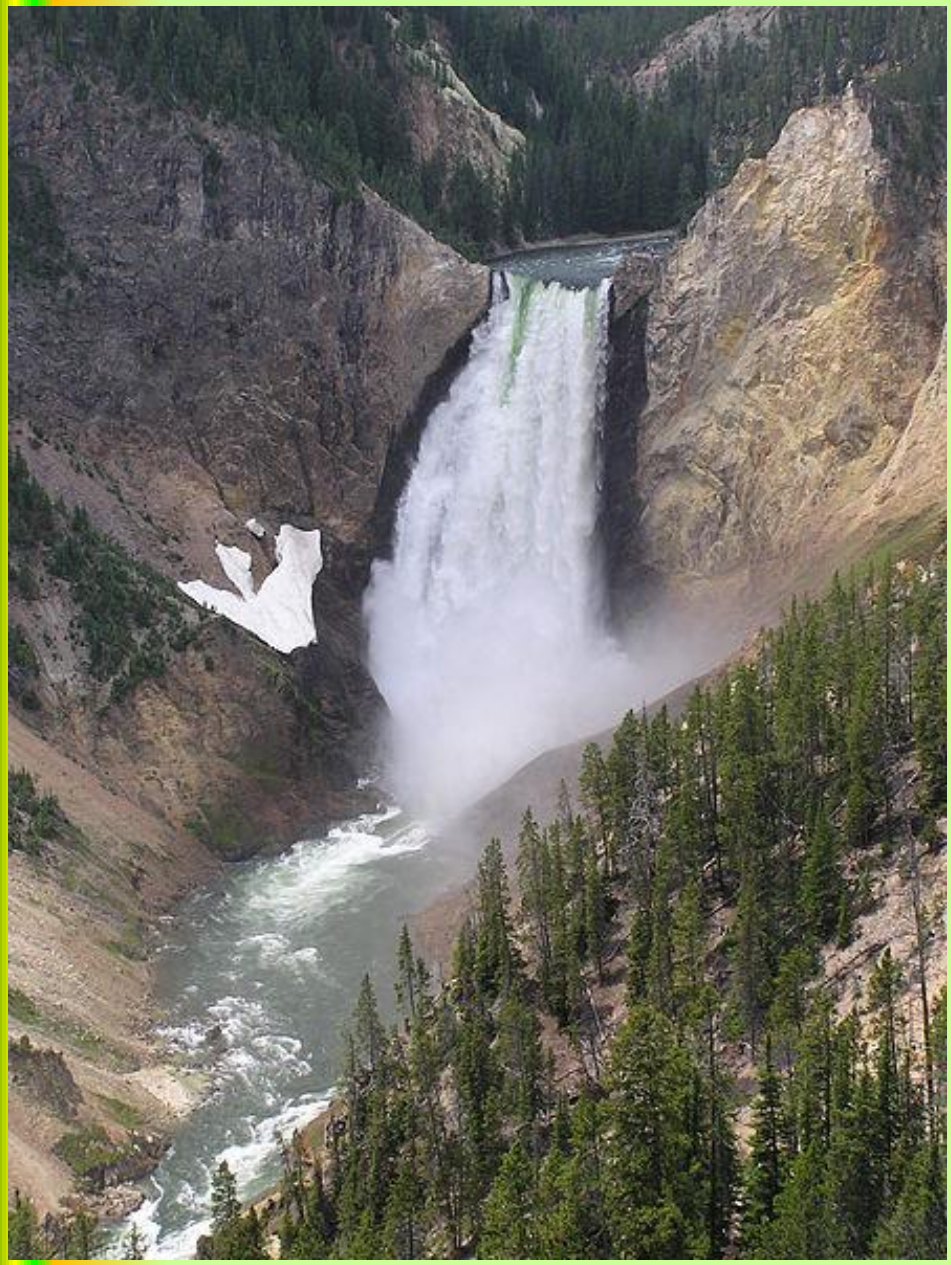

Jeloustonas Lielais kanjons

Old Faithful geizers

1,5-5 minūšu laikā 32-56 m augstumā izverd 14000 – 32000 l vāroša ūdens.

Dabas aizsardzības pirmsākumi Eiropā

Eiropā par vadošo valsti dabas aizsardzībā 19.-20.gs. mijā var uzskatīt Zviedriju, kas 1909. gadā izdeva divus ar dabas aizsardzību saistītus likumus:

Pirmais likums paredzēja aizsargāt dažādus izcilus dabas pieminekļus, piemēram, lielus un vecus kokus	Otrs likums deva iespēju veidot nacionālos parkus

Pārējās Eiropas valstis drīz vien sekoja šim piemēram.

1913. gadā Šveicē notika Pirmais starptautiskā dabas aizsardzības konference, kuras laikā sāka lietot arī jēdzienu "dabas aizsardzība".

(Konservējošā) dabas aizsardzība

Cilvēka nekontrolētas rīcības dēļ pasaulē tikušas iznīcinātas daudzas unikālas faunas un floras sugas.

Tāpēc 20. gs. sākumā strauji attīstījās (**konservējošā) dabas aizsardzība**, kas balstās uz jebkādas saimnieciskās darbības pārtraukšanu aizsargājamās dabas teritorijās.

Konservējošās dabas aizsardzības praktisks rezultāts bija nacionālo parku, rezervātu un dabas parku veidošana visos kontinentos, tā saglabājot unikālas ekosistēmas un izcilus dabas piemineklus.

Sarkanās grāmatas pirmsākumi

1948. gadā tika nodibināta ANO Starptautiskā dabas un dabas resursu aizsardzības savienība (IUCN), kuras mērķis ir veicināt dabas daudzveidības saglabāšanu un sekmēt resursu ilgtspējīgu izmantošanu

IUCN jau dibināšanas gadā publicēja Sarkano grāmatu par zīdītājiem un putnu sugām, kas ir uz izmiršanas robežas.

Sugu iekļaušana Sarkanajā grāmatā nenozīmē, ka tās tiek ar likumu aizsargātas – tā galvenokārt ir informācija sabiedrībai, ka minētās sugas ir apdraudētas un to aizsardzībai ir nepieciešami konkrēti pasākumi.

Latvijas PSR
Sarkanā grāmata
LATVIJAS PSR
SARKANĀ GRĀMATA

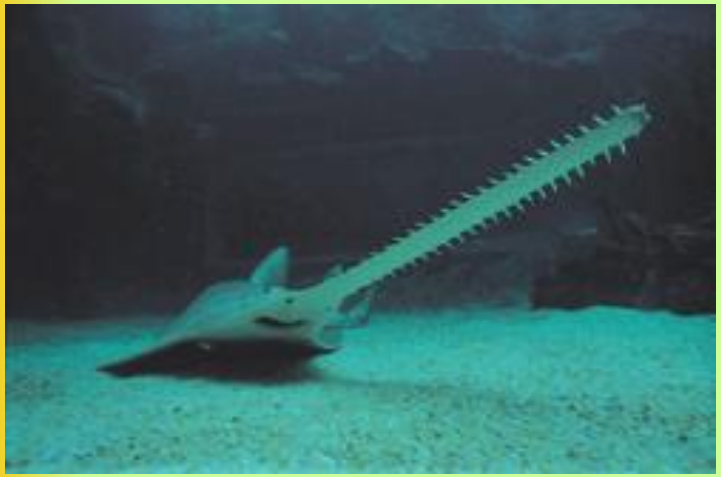

Smalltooth Sawfish
(Pristis pectinata)

Ethiopian Wolf
(Canis simensis)

Asian Three-striped Box Turtle
(Cuora trifasciata)

Mandrinette
(Hibiscus fragilis)

Dabas aizsardzības pirmsākumi Latvijā

Latvijā ir dziļas dabas aizsardzības tradīcijas, par ko liecina tautasdziesmas, teikas un Latvijā plaši sastopamie svētavoti, svētbirzes un svētkoki.

Zviedru laikos 16. gs. Vidzemē tika pieņemti medību likumi un likumi augļu koku aizsardzībai.

Vācu mežsaimniecības skolas ietekmē 16.-17. gs. Latvijā bija ļoti stingri medību un meža koku izmantošanas kārtības likumi.

Cariskās Krievijas laikā 1838.-1839. gadā Vidzemes un Kurzemes guberņas pārvalde izdeva rīkojumu par 150 asu (apmēram 320 m) platas aizsargjoslas noteikšanu kāpu zonā – šo rīkojumu var uzskatīt par pirmajām tiesiskajām aktivitātēm dabas aizsardzībai Latvijas teritorijā.

Dabas aizsardzības vēsture Latvijā

Latvijas pirmās brīvvalsts laikā dabas aizsardzības jautājumus risināja šādas organizācijas:

Izglītības ministrija un tās Pieminekļu valde	Latvijas Dabaszinātņu biedrība	Lauksaimniecības ministrija	Rīgas Dabas pētnieku biedrība	Meža departaments

Pēc Latvijas neatkarības iegūšanas, 20. gs. 20. gados, tika apstiprinātas 18 īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, tai skaitā:

- 1921. gadā tika nodibināts Slīteres rezervāts;
- 1922. gadā aizsargājamo mežu un parku sarakstā iekļāva Gaujas senieleju pie Siguldas un tās apkārtnes mežus.

Aizsargājamo augu sarakstā bija ietverti tādi augi kā āmulis, pundurbērzs, efeja, ezerrieksts, īve, parastais jeb meža dižskābardis, lapegles un citas introducētas sugas.

Aizsargājamo objektu izveides vēsture

Pirmā īpaši aizsargājamā dabas teritorija Latvijā, Moricsala, tika nodibināta 1912. gadā, un tās izveidi ierosināja Rīgas Dabas pētnieku biedrības biedrs Kārlis Reinholds Kupfers.

Vienota kritēriju sistēma, izņemot koku apmērus un augstumu, aizsargājamo dabas objektu nodalīšanā tolaik nepastāvēja.

Var uzskatīt, ka līdz pagājušā gadsimta 30. gadu beigām aizsargājamo dabas objektu un teritoriju izvēli noteica:

- vietas vizuālā pievilcība un popularitāte,
- aizsargājamā dabas objekta ierosinātāja (politiķa, zinātnieka, sabiedrības vai kultūras darbinieka) atpazīstamība,
- subjektīvais viedoklis.

Latvijas senākais dabas rezervāts – Moricsala

Moricsala ir slavena ar veciem platlapju mežiem, kas bagāti ar bioloģiski nozīmīgām struktūrām – sausokņiem, kritalām un lieliem kokiem.

Grīņu rezervāts kopš 1936. gada, lai aizsargātu retu augu – Grīņu sārteni (*Erica tetralix*).

Dabas aizsardzība Padomju Latvijā

Pēc Otrā pasaules kara dabas aizsardzības attīstību Latvijā noteica Padomju Savienības likumdošana.

Padomju periodā Latvijā dabas aizsardzība tika realizēta trīs jomās:

1) vispārīgo prasību ievērošana visās cilvēka dzīves jomās, balstoties uz normatīviem, standartiem, noteikumiem;

2) specifiski dabas aizsardzības pasākumi vides un dabas resursu aizsardzībai, piemēram, aizsargjoslu noteikšana gar upēm, ezeriem, jūras krastam vai pasākumi augu un dzīvnieku sugu aizsardzībai;

3) īpaši vērtīgo dabas objektu aizsardzība (aptuveni 5% no Latvijas teritorijas).

Pirmais īpaši aizsargājamo teritoriju saraksts tika apstiprināts 1952. gadā, tomēr aizsargājamo teritoriju sistēma īsti tika izveidota tikai 1977. gadā.

Gaujas Nacionālais parks, *kopš 1973. gada*

Kāpēc nepieciešama dabas aizsardzība?

Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas nepieciešamību balsta trīs atziņas:

bioloģiskā daudzveidība nodrošina pašreizējo paaudžu fizisko eksistenci (gaiss, ūdens, pārtika),	bioloģiskā daudzveidība rada cerības atrisināt dažādas problēmas pārskatāmā nākotnē (zāles slimību ārstēšanai),	bioloģiskās daudzveidības aizsardzība ir nepieciešama estētisku, kultūras un reliģisku iemeslu dēļ.

Jēdziens "dabas daudzveidība" atšķiras no "bioloģiskās daudzveidības" ar to, ka ietver arī nedzīvo dabu:

- teritorijas ģeoloģiskos apstākļus,
- augsnes īpatnības,
- klimatiskos apstākļus,
- citus dabas komponentus.

Bioloģiskā daudzveidība pasaulē

Ik gadu pasaulē tiek atklātas jaunas sugas, līdz ar to precīzs kopējais sugu skaits uz Zemes nav nosakāms.

Sugu skaits pasaulē varētu būt ap 10 miljonu, taču līdz šim ir aprakstīti un apzināti tikai 1,5 miljoni sugu, no kurām lielāko daļu veido:

kukaiņi – 950 000 sugas	augi – 287 655 sugas

Ar sugām bagātākie ir tropiskie lietus meži, taču arī augsnē un jūras dzelmē dzīvojošo organismu skaits ir milzīgs.

No tundras līdz tropu lietus mežiem un no augstkalnu rajoniem līdz jūras dzelmei – visur eksistē dažādas dzīvības formas, kuras pastāv savstarpējā un abiotisko faktoru mijiedarbībā, veidojot ekosistēmas.

Bioloģiskās daudzveidības nozīmība

Nelielā platībā tropiskā lietus meža var būt vairāk nekā 200 koku sugu, kuru izciršana apdraud daudzu augu un dzīvnieku sugu pastāvēšanu.

Cilvēka ietekme uz bioloģisko daudzveidību

Pēdējos 10 000 gadus cilvēka pieaugošā iejaukšanās dabas procesos ir cēlonis ne tikai atsevišķu sugu izzušanai, bet arī daudzām katastrofām, piemēram, plūdiem, nogruvumiem, kas notiek arvien regulārāk.

Galvenie bioloģiskās daudzveidības samazināšanās cēloņi ir pārmaiņas dabīgajās dzīvotnēs, ko izraisa, piemēram:

- Iedzīvotāju skaita un dabas resursu patēriņa pieaugums
- Intensīva lauksaimnieciskā ražošana
- Svešu sugu invāzija
- Piesārņojums
- Zināšanu trūkums par sugām, ekosistēmām, procesiem dabā
- Globālā klimata pārmaiņas
- Mežu, okeānu, upju, ezeru un augšņu pārmērīga izmantošana
- Starptautiskā tirdzniecība

Cilvēka neapdomīgas darbības sekas – Arāla jūras piemērs

Arāla jūras platības sarukšanas dēļ tās flote ir pamesta tuksnesī, kas izveidojies izsīkušās jūras vietā

Bioloģiskā daudzveidība Latvijā

Latvijas dabas vērtības veidojušās galvenokārt dabas un cilvēku mijiedarbībā pēcledus laikmetā aptuveni 12 000 gadu laikā.

Latvijas dabas vērtības ir, piemēram:

teritorijas bioloģiskā daudzveidība	veģetācijas segas daudzveidība	augu un dzīvnieku valsts sastāvs	ainavu daudzveidība
unikālas reljefa formas (senielejas, osu grēdas)	īpaši ģeoloģiskie objekti (iežu atsegumi, laukakmeņi, alas)		

Latvijas daba ir bagāta ar mežiem, ezeriem, upēm un purviem, tās jūras piekraste stiepjas aptuveni 500 kilometru garumā, taču šīs ekosistēmas daudzviet ir cilvēka ļoti ietekmētas un izmainītas.

Dabiskie zālāji un virsāji

Dažu ekosistēmu, piemēram, dabisko zālāju un virsāju, platības ir strauji samazinājušās.

Pašlaik dabiskie zālāji Latvijā aizņem tikai aptuveni 0,3 % valsts teritorijas un visbiežāk tie sastopami upju ielejās.

Virsāji Latvijā aizņem tikai dažus tūkstošus hektāru, un lielākā daļa atrodas Latvijas bruņoto spēku poligonā "Ādaži".

Kūdras purvi un meži

Purvi ir kūdras resurss, un lielākajā daļā Eiropas valstu 90 % purvu ir jau izmantoti kūdras ieguvei, savukārt Latvijā saglabājušies aptuveni 70 % neskartu vai mazskartu purvu, taču lielāko daļu no tiem ietekmējusi susināšana.

Liela vērtība bioloģiskās daudzveidības ziņā ir mežiem, kas aizņem 46 % Latvijas teritorijas: sevišķi liela vērtība ir vecām, mežsaimniecībā ilgi neizmantotām meža teritorijām.

Zudušo dabas objektu piemērs – Staburags

Viens no grandiozākajiem dabas pārveidošanas projektiem Latvijā ir Daugavas hidroelektrostaciju kaskāde.

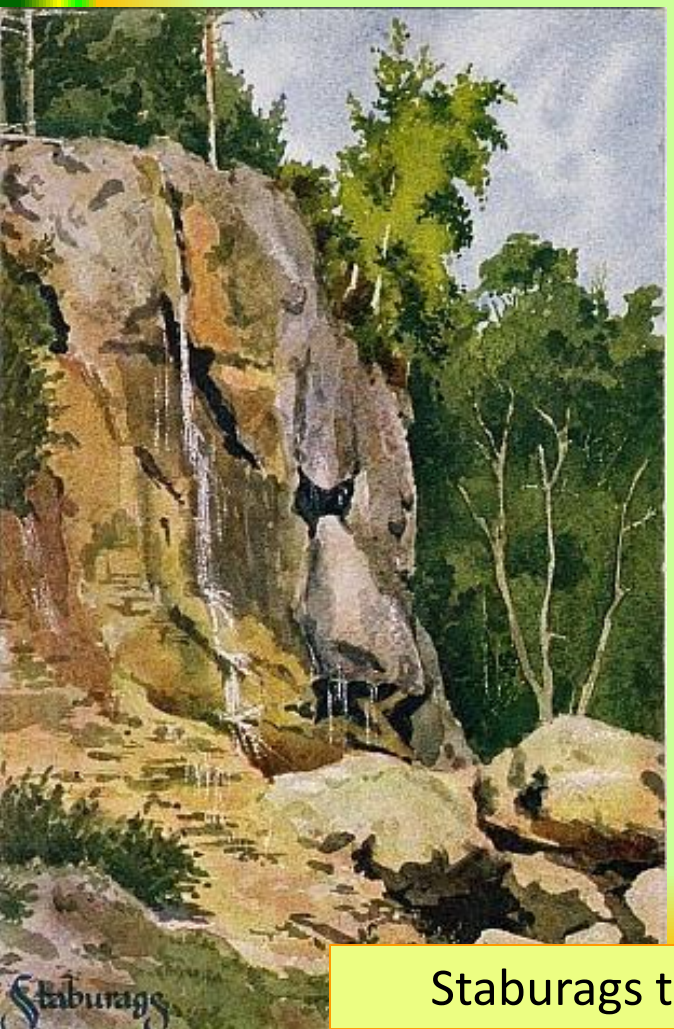

Rezultātā ir iznīcināti dabiski un ainaviski skaisti upes posmi, vismaz 10 sugu vienīgās atradnes Latvijā un daudzas Latvijas kultūrvēsturiskās vērtības.

Staburags toreiz un tagad

Izzūdošās sugas Latvijā

Latvijā līdz šim zinātnieki ir uzskaitījuši 27 443 sugas un atzīst, ka tā ir tikai daļa sugu, piemēram, pašlaik Latvijā no 1937 vaskulāro augu sugām 231 suga tiek uzskatīta par retu un apdraudētu.

Pēdējos 100 gadus galvenokārt cilvēka darbības dēļ daudzu sugu populāciju lielums un izplatība ir būtiski samazinājusies, un ir izzuduši vai gandrīz izzuduši vairāki desmiti sugu, piemēram:

Eiropas ūdele

Krustlapu drudzene

Vīru dzegužpuķe

Bioloģiskās daudzveidības samazināšanās cēloņi

Bioloģiskās daudzveidības samazināšanās galvenie cēloņi Latvijā pēdējos 100 gados ir:

intensīva dabas resursu izmantošana	lauksaimnieciskā ražošana	piesārņojums	svešu sugu invāzija

nepārdomāta rīcība padomju varas gados, kad tika klaji ignorēti dabiskie procesi un nacionālās dabas vērtības

Latvijas zilā govs

Latvijas zilā govs ir tikai Latvijā reti sastopama sena govju šķirne, kuras populācija ir neliela – mazāk nekā 50 dzīvnieku.

Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas paņēmieni

Mūsdienās pasaulē ir dažādi veidi, kā sekmēt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanos, un attīstītajās valstīs tie ir integrēti tiesību aktos.

Galvenie bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas paņēmieni:

- izveidot īpaši aizsargājamas teritorijas,
- atjaunot biotopu un sugu dzīvotnes,
- regulēt aizsargājamo sugu iegūšanu,
- ierobežot tirdzniecību ar dažādām sugām,
- ierobežot apvidum nerakstūrīgu sugu ieviešanu,
- integrēt citās nozarēs bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas intereses.

Īpaši aizsargājamās teritorijas (I)

Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju izveidošana ir viens no senākajiem paņēmieniem dabas aizsardzībā, taču daudzos gadījumos tas pats par sevi nenodrošina dabas vērtību saglabāšanos šajās teritorijās.

Latvijā īpaši aizsargājamās dabas teritorijas tiek veidotas saskaņā ar likumu "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām".

Pavisam Latvijā ir 691 īpaši aizsargājama dabas teritorija, kuras savstarpēji atšķiras ar teritorijas izveidošanas mērķiem, platību un dažādu aizsardzības pakāpi – atļautajām un aizliegtajām darbībām.

Īpaši aizsargājamās teritorijas (II)

Atkarībā no izveidošanas mērķa un vēlamā apsaimniekošanas un aizsardzības mērķa tiek izšķirtas astoņas īpaši aizsargājamo dabas teritoriju kategorijas.

Dabas rezervāti: Teiču, Krustkalnu, Grīņu, Moricsalas

Mērķis: nodrošināt dabisko procesu netraucētu attīstību, lai aizsargātu un izpētītu retas vai tipiskas ekosistēmas un to sastāvdaļas

Nacionālie parki: Slīteres, Ķemeru, Gaujas, Rāznas

Tie ir plaši apvidi, kuros tiek aizsargātas dabas un ainaviskās vērtības un kultūrvēsturiskais mantojums

Biosfēras rezervāts: Ziemeļvidzemes

Tā ir plaša teritorija, kurā starptautiski nozīmīgas dabas un ainaviskās vērtības tiek saglabātas, nodrošinot ilgtspējīgu sociālo un ekonomisko attīstību

Īpaši aizsargājamās teritorijas (III)

Dabas liegumi (278)	Tās ir teritorijas, kurās tiek aizsargātas retas vai izzūdošas sugas vai biotopi, parasti cilvēku maz pārveidotas un saskaņoti apsaimniekotas platības
Dabas parki (43)	Tie ietver noteiktu apvidu dabas un kultūrvēsturiskās vērtības, piemēram, Gaiziņkalns, Piejūra, Abavas senleja, Ogres ieleja, Daugavas loki, Talsu pauguraine
Aizsargājamās jūras teritorijas (7)	Teritorijas tiek veidotas teritoriālajā jūrā, ekskluzīvajā ekonomiskajā zonā vai kontinentālajā šelfā jūras dzīvnieku, tai skaitā migrējošo putnu, kā arī jūras biotopu aizsardzībai

Īpaši aizsargājamās teritorijas (IV)

Aizsargājamie ainavu apvidi (9)

Apvidi ir lielas teritorijas, kurās tiek aizsargāta īpaši skaista un daudzveidīga, Latvijai raksturīga vai unikāla ainava un kultūrvide, piemēram, Veclaicene, Vestiena, Ziemeļgauja, Augšdaugava, Augšzeme, Vecpiebalga

Dabas pieminekļi

Dabas pieminekļi sīkāk iedalās:

- Aizsargājamie koki
- Dendroloģiskie stādījumi (89)
- Alejas (51)
- Ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie veidojumi (206)

Latvijā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju robežas dabā tiek apzīmētas ar informatīvām zīmēm, uz kurām attēlota ozollapa

Skats no augstākā Latvijas kalna - Gaiziņa (311 m).

Mikroliegumi

Lai nodrošinātu īpaši aizsargājamas sugas vai biotopa aizsardzību ārpus īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, ir iespējams veidot **mikroliegumus**

Mikroliegumus var veidot:

Īpaši aizsargājamo putnu sugu dzīvotņu aizsardzībai, ja ir konstatētas apdzīvotas ligzdas vai riesta vietas teritorijā, kurā ir attiecīgās sugas prasībām piemēroti ligzdošanas vai riesta apstākļi	**Īpaši aizsargājamo dzīvnieku, augu vai sēņu sugu dzīvotņu aizsardzībai** saskaņā ar vienu no šādiem kritērijiem: ▪ Valsts teritorijā konstatēts ne vairāk par 10 attiecīgās sugas indivīdu dzīvotnēm vai īpaši aizsargājamiem biotopiem ▪ Valsts teritorijā konstatēts no 10 līdz 50 attiecīgās sugas indivīdu dzīvotņu vai īpaši aizsargājamu biotopu vai to skaits strauji samazinās, kas var izraisīt šīs sugas vai biotopa izzušanu

Aizsargājamo sugu ieguves regulēšana

Īpaši aizsargājamo sugu un biotopu sarakstos tiek iekļautas apdraudētas, izzūdošas vai retas sugas un biotopi vai sugas, kuras apdzīvo specifiskus biotopus.

Latvijā lielāko daļu īpaši aizsargājamo sugu ir aizliegts iegūt, izņemot dažas sugas, kas tiek klasificētas kā ierobežoti izmantojamas īpaši aizsargājamas sugas.

Īpaši aizsargājamās sugas un biotopi atrodas valsts aizsardzībā, un to iegūšanu nosaka Sugu un biotopu likums.

Ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu indivīdus ir atļauts iegūt ierobežotos apmēros, likumā noteiktā kārtībā, ja tas nekaitē attiecīgo sugu populācijas saglabāšanai labvēlīgā aizsardzības statusā tās dabiskajā izplatības areālā.

Tirdzniecības ar dažādām sugām ierobežošana

Tirdzniecība nepazīst robežas, un savvaļas sugas nokļūst preču statusā, piemēram, kā:

- eksotiski dzīvnieki un augi
- koksne
- ziloņkaula izstrādājumi
- austrumu medicīnas produkti
- pārtikas produkti
- ādas izstrādājumi
- medību trofejas
- suvenīri tūristiem

1973. gadā Vašingtonā tika pieņemta Konvencija par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām savvaļas dzīvnieku un augu sugām.

Daudzas savvaļas sugas, kas tiek izmantotas starptautiskajā tirdzniecībā, nav īpaši aizsargājamas vai pat tiek audzētas un pavairotas nebrīvē produkcijas ieguvei (krokodili, čūskas) – CITES konvencijas nosacījumi nodrošina, ka apdraudēto savvaļas dzīvnieku un augu sugu izmantošana ir ilgtspējīga, līdz ar to šie resursi tiks saglabāti arī nākamajām paaudzēm.

Apvidum neraksturīgu sugu ieviešanas ierobežošana

Ar likumu noteikts, ka Latvijas dabai neraksturīgu sugu introdukcija un izlaišana dabā ir aizliegta.

Taču, lai apmierinātu neatliekamas ekonomiskās vai sociālās vajadzības, sugu introdukcija drīkst notikt tikai ar atļauju, kuru izsniedz pēc tam, kad ir novērtēta ietekme uz vidi.

Diemžēl neatgriezeniskas sekas jau ir radījusi dažu sugu neapdomīga ieviešana Latvijā, piemēram:

Jenotsuns

Amerikas ūdele

Sosnovska latvānis

Dabas aizsardzības plānošana

Dabas aizsardzības pamatā ir sugu un biotopu, ekosistēmu, reljefa formu, ģeoloģisko objektu, kā arī ainavu pētījumi un inventarizācija, ko veic nozares speciālisti.

Dabas aizsardzībā var nodalīt četras pakāpes:

1) informācijas (par dabas objektiem) ieguve un apkopošana,

2) monitorings,

3) pasākumu plānošana,

4) pasākumu realizācija un to efektivitātes monitorings.

Ja pētījumi aptver visu valsti, var iegūt datus par dabas objektu sastopamību valstī un secināt, kuri dabas objekti ir uzskatāmi par retiem un apdraudētiem.

Monitorings un pētniecība

Monitorings ir regulāru mērķtiecīgu pētījumu veikšana noteiktās vietās ar noteiktu laika intervālu pēc izstrādātas un aprobētas metodikas.

Bioloģiskās daudzveidības monitoringa mērķis ir nodrošināt vides un dabas aizsardzības institūcijas ar informāciju par bioloģiskās daudzveidības stāvokli un izmaiņu tendencēm Latvijā.

Monitoringa uzdevumi:	
	iegūt informāciju par īpaši aizsargājamo biotopu platību, stāvokli un prognozēt to izmaiņas,
	sekot īpaši aizsargājamo, biotopiem raksturīgo vai invazīvo sugu populāciju stāvoklim,
	noteikt dabisko un antropogēno faktoru ietekmi uz novērojamiem biotopiem un sugām.

Dabas aizsardzības pasākumi

Dabas aizsardzības pasākumu plānošana un pasākumu realizācija notiek visos līmeņos:

Valsts līmenī	Reģionālā līmenī	Vietējā līmenī
Programmu, vadlīniju un valsts nozīmes pasākumu plānu, kā arī likumdošanas bāzes sagatavošana un valsts nozīmes īpaši aizsargājamo dabas teritoriju izveidošana. Arī īpaši aizsargājamo sugu un biotopu vai biotopu grupu aizsardzības plāni tiek izstrādāti valsts līmenī – tos sagatavo eksperti un apstiprina vides ministrs.	Dabas aizsardzības pasākumi un prasības tiek attēlotas administratīvo dalījumu vienību, piemēram, novadu teritoriju plānojumos.	Pasākumu plānošana galvenokārt īpaši aizsargājamām dabas teritorijām – šim nolūkam tiek sagatavoti dabas aizsardzības plāni.

Monitorings un dabas aizsardzības pasākumi - piemēri

Augu sugu uzskaite parauglaukumos ir darbietilpīga, taču precīza metode, ar kuru var konstatēt pat nelielas sugu sastāva izmaiņas, un to bieži izmanto zālāju apsaimniekošanas pasākumu efektivitātes izvērtēšanai.

Mākslīgu ligzdu ierīkošana zivju ērglim ir grūts un sarežģīts darbs, kas prasa zināšanas, drosmi un iemaņas.

Eiropas Savienības dabas aizsardzības politika

Eiropas Savienības dabas aizsardzības politika ir noteikta divās direktīvās:

Padomes direktīvā 79/409/EEK (02.04.1979.) par savvaļas putnu aizsardzību jeb **Putnu direktīvā**

Mērķis: nodrošināt aizsardzību, saglabāšanu un izmantošanu visām savvaļas putnu sugām, kuras dabiski sastopamas ES.

Padomes direktīvā 92/43/EEK (21.05.1992.) par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību jeb **Biotopu direktīvā**

Mērķis: panākt labvēlīgu aizsardzības statusu direktīvas pielikumos minētajām sugām un biotopiem.

Labvēlīgas aizsardzības statuss nozīmē, ka sugas vai biotopa dabiskais izplatības areāls nesamazinās un nav paredzams, ka tas varētu samazināties tuvākajā nākotnē.

Natura 2000

Gan Biotopu, gan Putnu direktīvā atsevišķi nodalītas noteiktas apdraudētas sugas un biotopi, kuru aizsardzībai jāveido aizsargājamās teritorijas.

Tā kā aizsargājamās teritorijas tiek veidotas visā Eiropas Savienībā, tad kopīgi tās veido vienoto aizsargājamo teritoriju tīklu ***Natura 2000***.

Natura 2000 teritorijas jāveido, balstoties tikai uz zinātniskiem kritērijiem, un teritoriju veidošanā (robežu noteikšanā) nedrīkst ņemt vērā sociāli ekonomiskus apsvērumus.

Natura 2000 Latvijā

Lielākā daļa dabas liegumu, daži dabas piemineklļi un mikroliegumi, kā arī visi dabas parki, dabas rezervāti un nacionālie parki vienlaikus ir arī Latvijas *Natura 2000* teritorijas.

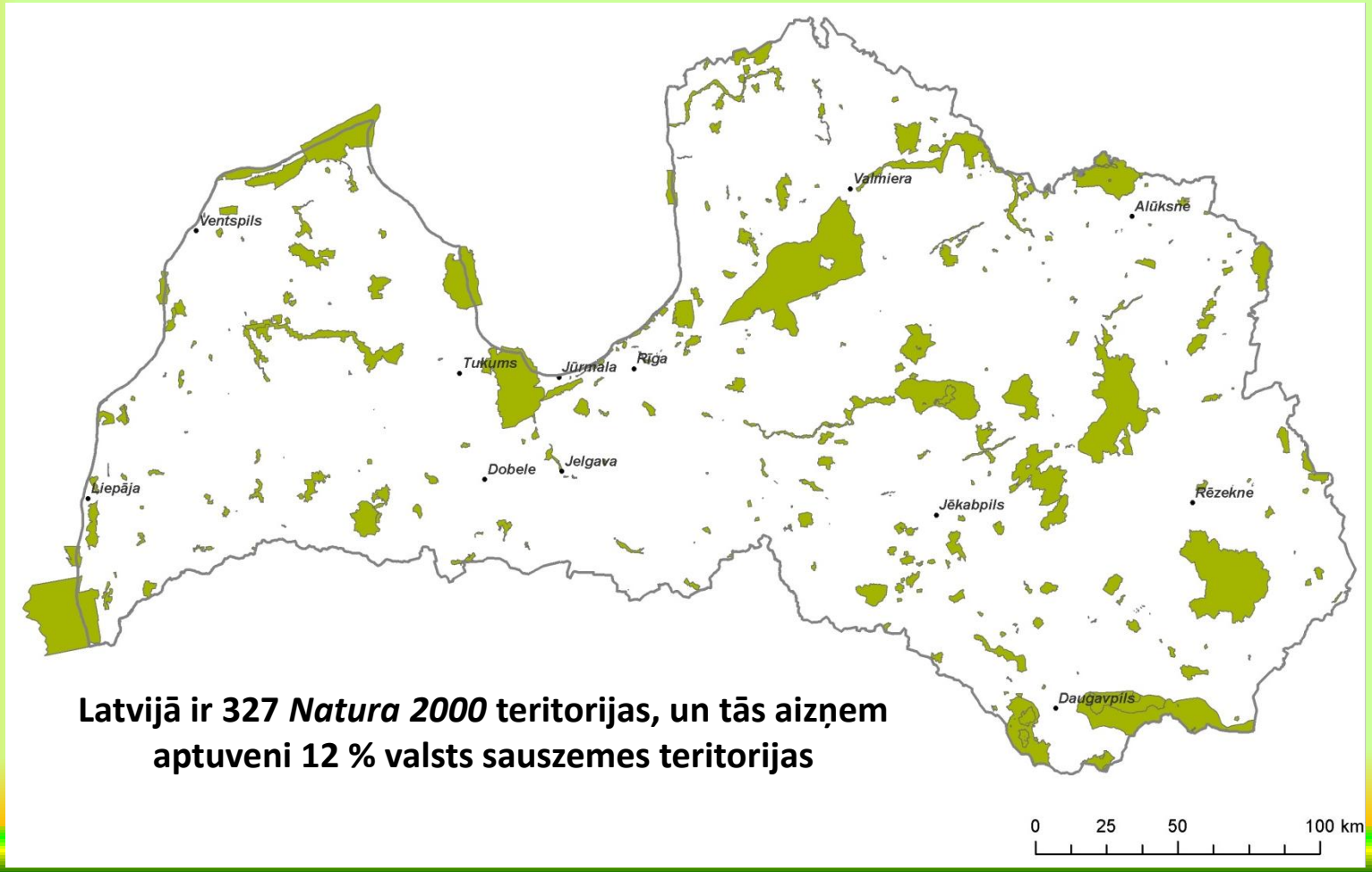

Latvijā ir 327 *Natura 2000* teritorijas, un tās aizņem aptuveni 12 % valsts sauszemes teritorijas

Natura 2000 teritorijas Eiropas valstīs

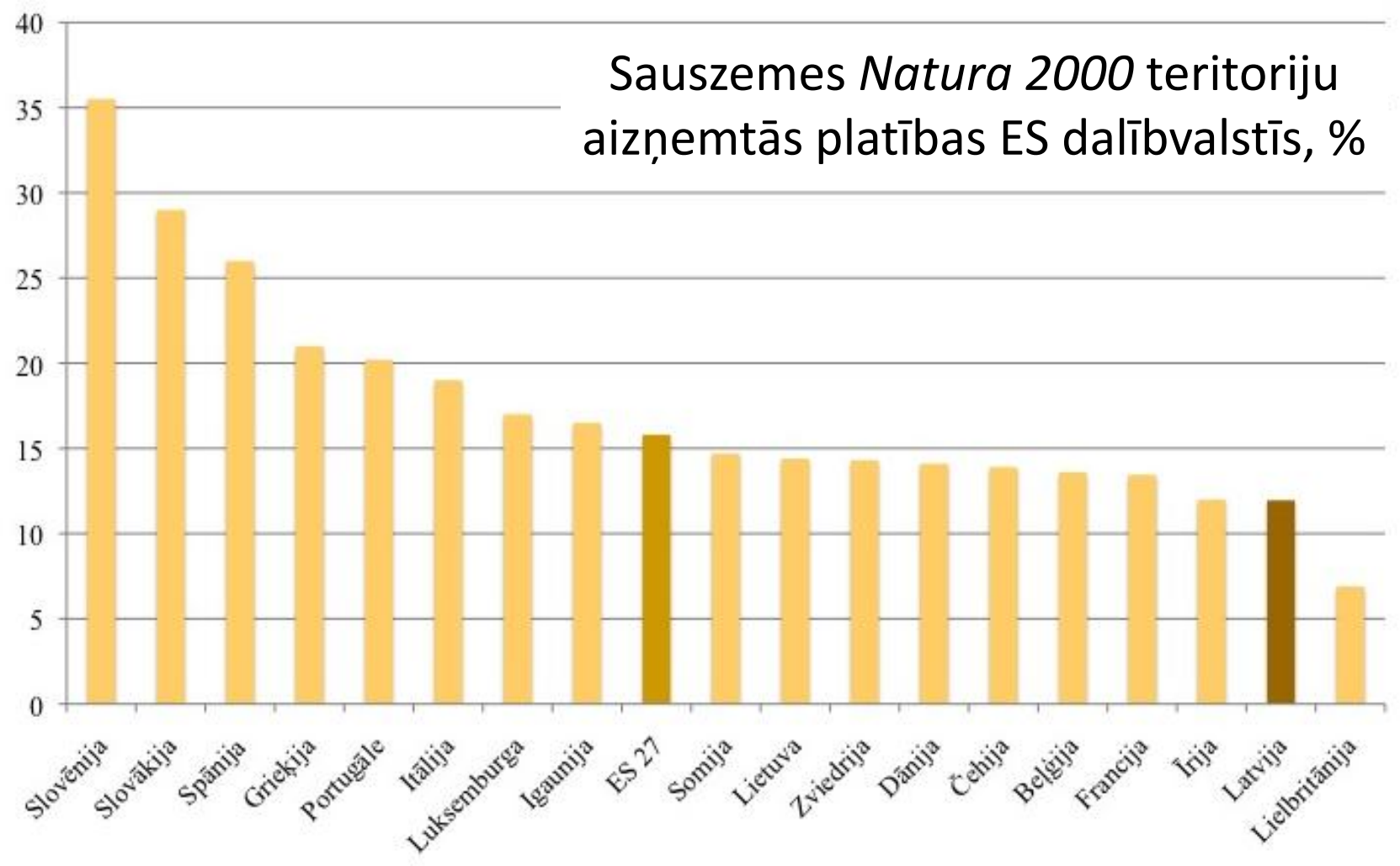

Starptautiskā sadarbība dabas aizsardzībā

Valsts ekonomiskā attīstība nav iespējama degradētā vidē, savukārt nav iespējams vidi atjaunot un atveseļot, ja valstī nav ekonomiskās attīstības.

Mūsdienās starptautiskā sadarbība izpaužas gan kā starptautisku līgumu ratificēšana un ieviešana, gan starptautisku projektu ieviešana, diemžēl ar projektiem vien nav iespējams atrisināt valsts un pat reģiona līmeņa problēmas dabas aizsardzībā.

Starptautiskās dabas aizsardzības organizācijas, tādas kā Pasaules Dabas fonds (WWF), "Wetlands International" un citas, kas dibinātas un atrodas attīstītajās valstīs, iegulda lielus līdzekļus dažādu dabas aizsardzības projektu ieviešanā jaunattīstības valstīs.

Vides problēmas jaunattīstības valstīs

Galvenās vides un dabas problēmas jaunattīstības valstīs:

dabisko mežu platību strauja samazināšanās	zemju pārtuksnešošanās	ūdens un gaisa piesārņojums	malu medniecība

Eļļas palmu plantācija Indonēzijā

Galvenie cēloņi daudzu sugu izzušanai uz planētas un ekosistēmu degradācijai ir:

- vāji attīstīta lauksaimniecība, kas balstīta uz noplicinošām metodēm,
- globālais bizness saistībā ar vājo vides pārvaldi un lielo kompāniju spēcīgo ietekmi uz valdībām,
- nesakārtota likumdošana,
- politiskā nestabilitāte.

Dabas aizsardzības konvencijas

Viens no starptautiskās sadarbības veidiem dabas aizsardzībā ir dažādu konvenciju (daudzpusēju līgumu) ratificēšana

Latvija ir pievienojusies visām nozīmīgākajām dabas un vides aizsardzības konvencijām, tai skaitā sešām ANO dabas aizsardzības konvencijām:

Ramsāres konvencija "**Par starptautiskas nozīmes mitrājiem, īpaši kā ūdensputnu dzīves vidi**" (1971)
Konvencija "**Par pasaules mantojuma saglabāšanu**" (1972)
Konvencija "**Par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām savvaļas dzīvnieku un augu sugām – CITES**" (1973)
Bernes konvencijas "**Par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu saglabāšanu**" (1979)
Bonnas konvencijas "**Par migrējošo savvaļas dzīvnieku aizsardzību**" (1979)
Riodežaneiro konvencijas **„Par bioloģisko daudzveidību"** (1992)

Iedzīvotāju loma dabas aizsardzībā

Dabas un vides aizsardzība ir jomas, kuru darbības mērķis ir vērsts uz visas sabiedrības labklājības uzlabošanu, nodrošinot indivīda tiesības dzīvot labvēlīgā vidē.

Vides aizsardzība kā starptautiskas nozīmes problēma parādījās 20. gs. 70. gados, kad sabiedrību sāka uztraukt tādas problēmas kā dabas resursu noplicināšana, klimata izmaiņas, piesārņojums un vides kvalitātes pasliktināšanās.

Pasaulē arvien vairāk pieaug tādu sabiedrisko organizāciju skaits un nozīmība, kuru mērķis ir vides aizsardzība un kurās var iesaistīties jebkurš sabiedrības loceklis.

Vides sabiedrisko organizāciju misija ir meklēt risinājumus vides problēmu risināšanai, aicināt uz aktīvu darbību, kā arī uzraudzīt visu līmeņu vienošanos un saistību ieviešanu.

Nevalstisko organizāciju loma dabas aizsardzībā Latvijā

Par sabiedriskajām organizācijām tiek uzskatītas organizācijas, kuras veidojušās uz privātas iniciatīvas pamata bez mērķa gūt peļņu.

Sabiedriskās organizācijas, kuras darbojas dabas aizsardzības jomā, pilda šādas funkcijas:

līdzdarbojas tiesību aktu izstrādē, ieviešanā un uzraudzībā	veic ekspertu funkcijas, piemēram, veic aizsargājamo teritoriju monitoringu	ievieš lielāko daļu sugu un biotopu aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumus valstī

Nevalstiskās dabas aizsardzības organizācijas Latvijā

Latvijā darbojas vairākas nacionālas nozīmes dabas aizsardzības sabiedriskās organizācijas, piemēram:

Latvijas Dabas fonds (LDF), dibināts 1990. gadā. Misija: Latvijas dabas daudzveidības saglabāšana.	**Pasaules Dabas fonds** (WWF) dibināts 1991. gadā, lai veidotu nākotni, kurā cilvēki un daba dzīvo harmonijā.	**Latvijas Ornitoloģijas biedrība** (LOB) ir dibināta 1985. gadā, lai saglabātu daudzveidīgu un dzīvotspējīgu Latvijas savvaļas putnu faunu.

International Union for Conservation of Nature

Priority areas

http://www.iucn.org/

IUCN World Conservation Congress
Jeju 2012
6-15 September

Sabiedrības informēšana par vides jautājumiem

Latvijā sabiedrības nodrošināšanu ar informāciju par dabas un vides jautājumiem reglamentē:

Orhūsas konvencija "Par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem"

- nosaka sabiedrības un valsts pārvaldes iestāžu tiesības un pienākumus vides aizsardzības jomā

Informācijas atklātības likums

Nodrošina:

- aktīvu informācijas izplatīšanu – publisku datubāzu, reģistru, interneta mājas lapu veidošanu un uzturēšanu,
- ziņojumus par vides stāvokli, vides politikas plānu un programmu publicēšanu,
- skaidrojošu materiālu izdošanu,
- sabiedrības informēšanu par tiesībām un iespējām saņemt informāciju un līdzdarboties lēmumu pieņemšanā.

Likums "Par vides aizsardzību"

Vides informācijas izplatīšanas veidi

Plašsaziņas līdzekļi – radio, televīzija, prese, internets – ir nozīmīgi informācijas par vides jautājumiem nesēji, tomēr ir maz analītisku publikāciju, kas ļautu iedzīvotājiem labāk izprast vides un dabas aizsardzības problēmas, kā arī vides, ekonomikas un sabiedrības savstarpējās likumsakarības.

Citu valstu pieredze liecina, ka vislabākās sekmes dabas aizsardzībā var sasniegt ar savlaicīgu, mērķtiecīgu un pietiekami intensīvu **sabiedrības izglītošanu**, kam Latvijā ne vienmēr tiek atvēlēts pietiekami ilgs laiks.

Latvijā sabiedrību izglīto gan sabiedriskās organizācijas, gan valsts institūcijas, īstenojot dažādas sabiedrības informēšanas aktivitātes, kas diemžēl notiek kampaņveidīgi un nepietiekami koordinēti.

Sabiedrības izglītošana dabas aizsardzībā – piemēri

Informatīvie stendi ir viens no veidiem, kā informēt sabiedrību par dabas vērtībām un to saglabāšanas pasākumiem.

Stends Rīgas centrā

Stendi Gaujas nacionālajā parkā

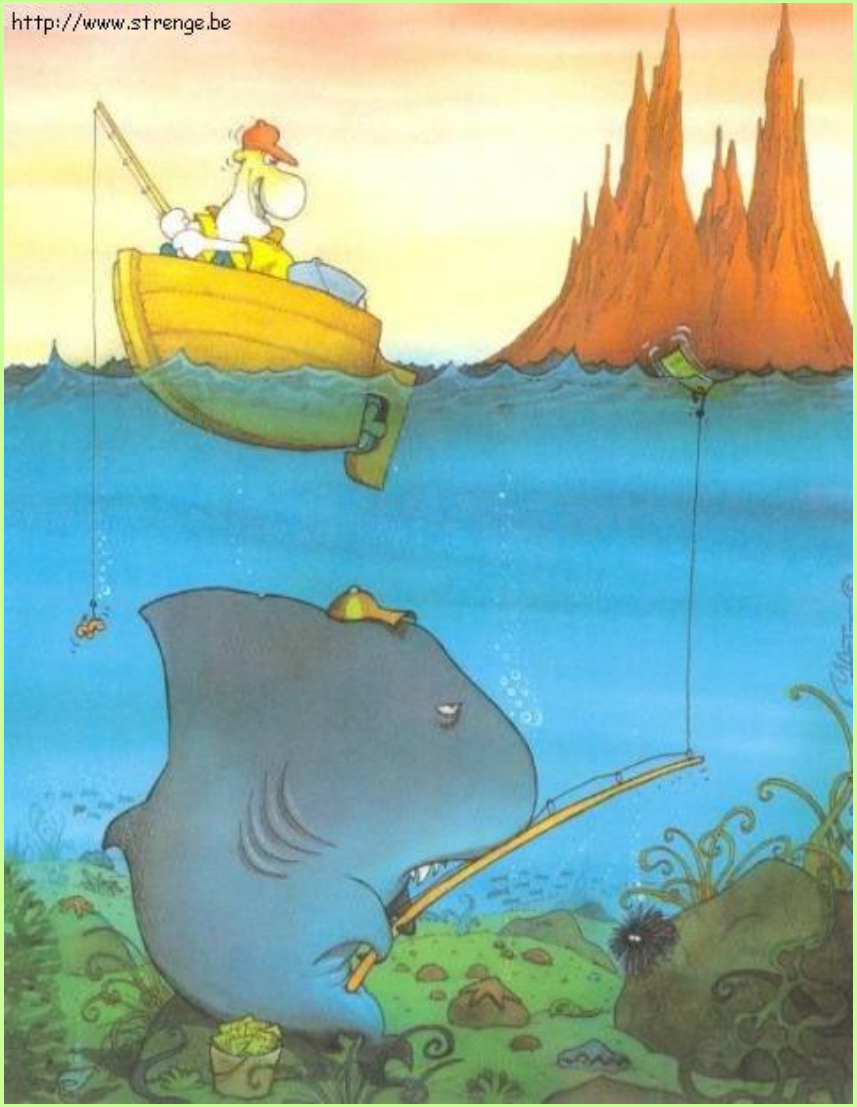

Paldies par uzmanību !